

het végrehajtani és megvalósítani, ugyanis nincs benne semmi olyan mechanizmus, ami ezt kikényszerítené. Ez a legfőbb probléma ezzel kapcsolatban. Azt hiszem, ma már a magyar külügyminiszter is bevallja, hogy sajnos a két ország közötti kapcsolatrendszer a külpolitikája csődje!

B. M.: – *Az Ön véleménye szerint lehet e jövője az én gyermekemnek magyarként – Szlovákiában?*

D. M.: – Ha nagyon lassúnak tekintjük a politikai változásoknak az ütemét és elfogadjuk azt, hogy igaza van *Mečiar* pártjának azzal, hogy tíz év uralkodásra akar berendezkedni, akkor lesülne a képmről a bőr, ha azt mondanám, hogy itt a magyaroknak jövője van. Viszont, hogy milyen jövőnk lesz, az tőlünk is függ, és nemcsak attól, hogy ki van kormányon. Mi azt tudjuk, hogy ennek a kormánynak az uralkodása idején – mert itt uralkodásról van szó és nem kormányzásról – semmilyen értelmes dolgot megvalósítani nem lehet sem magyarként, sem szlovákként! Mégis mind-

azt, amit ellenünk tesznek *Mečiar*ék, azt valamilyen módon a szlovák ellenzék is el tudja fogadni.

B. M.: – *Ezek szerint a Magyar Koalíciónak az „ellenzék ellenzékének” is kell lennie?*

D. M.: – Bizonyos mértékben így van, ez egy bonyolult helyzetet jelent, ezt fel kell vállalni, viszont tudatosan kiélezni nem kell, de vannak kérdések, melyekben nem szabad egy tapodtat sem engedni. Ez a saját magyar közösségünk érdeke!

Tehát a mi feladatunk az, hogy olyan magatartást kell tanúsítanunk, ami egyértelművé teszi a mai szlovák kormány – és ellenzék – számára, hogy mi nem azt tekintjük megoldásnak, hogy oda térjünk vissza, ami 1989–90-ben volt, hanem egy teljesen más elképzelés érvényesüljön. Ha ebben a magyarság Szlovákiában egységes lesz, akkor eredményes is lesz, és akkor lesz jövője a mai húszévesek gyermekeinek is.

B. M.: – *Köszönöm a beszélgetést!*

Petheő Attila

Az oszmán hódítás török szemmel

Beszélgetés Halil İnalçık professzorral

Nagyon időszerű kötelességemnek teszek eleget azzal, hogy az alább olvasható beszélgetés szövegét, amelyet 1992 augusztusában folytattam *Halil İnalçık* professzor úrral, most közzé teszem. Az interjúra az adott alkalmat, hogy a törökországi tanulmányutam idején éppen a fővárosban rendezték meg a talán legrangosabb nemzetközi oszmanisztikai kongresszust, a CIÉPO (*Comité International D' Études Pré-Ottomanes et Ottomanes*) X. összejövetelét. Ezen előadást tartott az akkor még Chica-

góban élő és oktató *Halil İnalçık* is, melynek címe „*Az Oszmán Állam megalapítása, Gázi Oszmán bég*” volt. Mivel az ő neve a hazai történeti irodalomban is jól ismert, többek között hazánk törökök általi szakaszos meghódításának elmélete is az ő műveiből került be a magyar szakirodalomba¹, gondoltam felkérem egy rövid beszélgetésre. Kérésemnek örömmel tett eleget. Az interjú lebonyolításában a CIÉPO szervező

¹ *Halil İnalçık: Ottoman methods of conquest. Studia Islamica 1954, pp. 103–129.*

bizottsága technikailag is segítségemre volt.

A beszélgetés török változatát egyéb elfoglaltságaim miatt sokáig nem tudtam kiadásra elkészíteni.² Egy évvel később, 1993 őszén a véletlen ismét megadta a lehetőséget egy újbóli találkozásra Bukarestben, ahol éppen akkor választották meg az ottani egyetem díszdoktorának. A bukaresti török tanszék vezetője, Prof. Dr. Mihai Maxim irodájában beszélgettünk. Ott tájékoztatott arról, hogy véglegesen hazatért Törökországba, ahol az ankarai Bilkent Egyetem Történettudományi Tanszékének vette át a vezetését. Itt tudtam meg, hogy a közeljövőben a XVII. század végi Thököly-mozgalom török kapcsolatával kíván foglalkozni. Egy időszakos gyengélkedés megakadályozta, hogy ebben a témában komoly előmunkákat tegyen. Mielőtt az ankarai beszélgetés szövegének a közlésére térnék, szeretnék hosszú és további eredményekben gazdag tudós életet kívánni Halil İnalçık professzor úrnak.

Az interjú szövegét talán szokatlan módon lábjegyzettel kísérem, ami a témában való könnyebb eligazodást hivatott elősegíteni.

Papp Sándor

P. S.: – *Professzor Úr, az első kérdésem a történelmi tanulmányaira irányul. Mikor és hol kezdett foglalkozni az Oszmán Birodalom múltjával?*

H. İ.: – Történelmi tanulmányaimat az Ankarai Egyetem Nyelvi és Történelemföldrajzi fakultásán folytattam, 1940 telén szereztem meg az egyetemi végzettséget.

² A magnóra felvett szöveget Erdal Coban barátom, az ankarai egyetem Hungarológia Tanszékének a tanársegédje gépelte le és ilyen formában hoztam haza. Ezúton köszönöm meg neki a kinttartózkodásom során nyújtott sok-sok segítségét.

Utána megkezdtem a doktorátusi munkálataimat. Ugyanazon a karon 1942-ben doktoráltam. Disszertációm, „A Tanzimat³ és a bulgár ügyek” 1943-ban jelent meg. A képzettségem ennyiből áll.

P. S.: – *Miután Törökországban ledoktorált, az Egyesült Államokban helyezkedett el. Ott egy egészen másfajta tudományos légkör fogadta, mint amilyenben otthon tevékenykedett. Bemutatná nekünk a kettő közötti különbséget?*

H. İ.: – Amerikába először 1953-ban a Columbia Egyetemre mentem oszmán történelmet oktatni. Akkoriban a magyar Halasi-Kun Tibor⁴ ugyanabban az intézetben tevékenykedett és engem is meghívott. Ennek köszönhetően barátságunk Tiborral nagyon régi. Ő inkább a nyelvet tanította, engem a történelem oktatására kértek fel. Természetesen a tanítási módszerem olyan volt, mint ahogy azt azelőtt megtanultam. Az 1953–54. akadémiai év után csak Amerikába körülbelül tízszer utaztam. Vendégprofesszorként 1962-ben a Princeton Egyetemre mentem, majd egy féléven át a Pennsylvania Egyetemen adtam órákat. Az 1956-os évben a Harvard Egyetemen megszereztem a Rockefeller Alapítvány ösztöndíját. Kongresszusok alkalmából 1979-ig, amióta folyamatosan ott lakom, körülbelül tízszer utaz-

³ Tanzimat: rendezés, szabályozás; a török reformkor neve, ami az 1856-ban kiadott Hatt-i hümejúnal (nagyúri parancs) indult. Ennek során különböző felső, szultáni utasításokkal kívánták a birodalom rossz gazdasági, politikai helyzetét javítani. Előzménye az 1839-es Hatt-i seríf (nemes parancs) volt.

⁴ Halasi-Kun Tibor (1914–1991) turkológus, Németh Gyula professzor első tanítványa, aki élete legnagyobb részét az Egyesült Államokban töltötte. A róla szóló megemlékezést a Keletkutatás 1992. őszi számában olvashatjuk.

tam az Egyesült Államokba. Mondhatni, úgy húsz éven keresztül Amerika és Törökország között ingáztam. Számomra fontos másfél évet – 1949–1950 – töltöttem Angliában.

Az angolszász szisztéma megismerése Angliában történt, még Amerikába menetelem előtt. Ezen vendégeskedéseim eredményeként érintkezésbe kerültem az angolszász nevelési rendszerrel és tudománnyal. Ezek természetesen hatást keltettek bennem. De számomra a legnagyobb felfedezés a *political science* volt. Effelé azonnal érdeklődést éreztem, főképpen akkor, amikor 1956-ban a Harvard Egyetemen voltam. Amerika történettudománya sokkal inkább politikatudomány jellegű. A hozzánk hasonló tradicionális kronológiaszerű történetírás helyett a nagyszámú gazdasági, politikai témát és koncepciót felhasználó historiográfiához áll közelebb. Ez az én nézeteimre óriási hatást tett. Már a doktorátusom óta a társadalomtörténet iránt éreztem érdeklődést. Például a Tanzimat idejében történt mozgalmakat is a falusi társadalmi viszonyok figyelembevételével vizsgáltam meg. Ezek után még többet foglalkoztam az adminisztrációs szervezettel, ezt szerettem igazán. A diplomácia- és hadtörténettől egyenesen viszolygok, de az intézménytörténet és gazdaság-, társadalomtörténet nagymértékben vonz. Ebben a témában a *political science* sok segítséget adott.

P. S.: – *Általános értelemben az oszmán hódítási politika mit takar, milyen hagyományos alapvonalat figyelhető meg?*

H. I.: – Jó kérdés! Ennyi? Ez nagyon jó kérdés! Sajnos, az oszmán történettel foglalkozók Hammer⁵ óta téves úton haladnak. Az oszmán hódítók megértése végett sokol-

dalú megvilágítás szükségeltetik. Hisz az első időben, az első bejség korszakában a hitharc és zsákmány bizonyosan fontos volt. Azonban már Oszmán Gázi idejében – ezt Ásikpasazáde⁶ művében Önök is olvashatják, ott elég nyilvánvaló a dolog – használtak az oszmánok más metódust is az országok megszerzése érdekében. Ez a metódus – ahogy Ásikpasazáde elbeszéléséből világosan kiderül – az *isztimálet* volt „*Istimaletle geldiler, istimaletle aldilar* [biztatással jöttek és kedvezéssel hódítottak.]”. És senki nem figyelt fel erre. Sőt, van egy fejezet Ásikpasazáde művében, ami arról szól, hogy az *isztimálet* a következőt jelenti: a szomszéd országban a népet, annak széles tömegeit az oszmán hatalomhoz fordítani, megígérni nekik, hogy adókedvezményt fogunk adni, tessék, a templomokat szabadon fogjuk hagyni és a papoknak teljes adómentességet biztosítani; leveleket, fermánokat küldeni az ellensége oldalra és őket fellázítani, vonzalmat kelteni a török adminisztráció iránt és a népet feltüzésíteni és a saját közigazgatása ellen lázítani, majd segítséget adni nekik. Az oszmánoknak ilyen politikája volt. Ezt *isztimálet* politikának nevezik. Ásikpasazádénál számos helyen található, hogy a nép milyen nagymértékben örült, hogy az oszmán adminisztrációhoz húzódtak. Mondták is a másik oldalon maradt honfitársaiknak „nézd, mi megnyugodtunk, tessék, az oszmán igazgatóshoz húzódtunk. Ti is így tegyetek!”

P. S.: – *Ismereteim szerint a török hódítás idején Magyarországon is volt hasonló jelenség. Az országnak nem minden részében és nem minden társadalmi rétegében élt egyforma félelem a töröktől.*

H. I.: – Ezek a területek és rétegek való-

⁵ Joseph von Hammer-Purgstall: *Geschichte des Osmanischen Reiches*. 1–10. Pest, 1828–1835. A korábbi történetírás az oszmán hódítás motorjaként a hitharcot tekintette.

⁶ Ásikpasazáde a korai oszmán történelem kiemelkedő képviselője, művét, a *Tarih-i Ál-i Oszmánt* (az Oszmán-ház története) valószínű a XVI. század legelején írta.

színüleg már korábban felkészültek. Főleg a falusiak között volt jelentős a propaganda, így például Ciprus elfoglalása korszakában. Mivel a görögök ortodox keresztények voltak, a katolikus Velencének egyáltalán nem segítettek. A velenceiek magukra maradtak. Ez az isztimálet-politika. Miközben az oszmán történetet írom, az a vélemény alakult ki bennem, hogy az oszmán államban gazdasági szemlélet uralkodott. Az oszmán állam emberei, a kormány az adó forrásainak szélesítésére nagy figyelmet fordítottak. Az adó forrásait, a tímárföldeket növelni kellett, mivel a határvidéken jó néhány tímárbirtokra jogosult férfi kezében parancs volt, hogy tímárt fog kapni, de nem volt szabad birtok, amit megkaphattak volna. De ha új hódítás történne, a megnevezett területek egy része ezeknek a tímárosoknak kerülne kiosztásra. Ezért a határvidéki katonák mindvégig a háború mellett voltak, terjeszkedni akartak. Például amint Magyarország meghódításra került, számos bosnyák Magyarországon kapott tímárbirtokot. Maras⁷ meghódítása-kor a zulkadiri⁸ és karamáni⁹ szegény vagyis tímárral nem rendelkező ott kapott birtokot. Az oszmánoknál ez így működik. Ugyanakkor a hódításkor az anyagi források növekednek és a tímárföldek is szaporodnak, ez az oszmán térnyerésnek dinamizmust adott, erre sarkallta, a hódítás elkerülhetetlen volt.

P. S.: – *A második bécsi ostrom idején Kara Musztafa pasa minden fontos magyar feudális úrnak küldött levelet, amelyben megígérte nekik, hogy az átállásuk fejében a meg-*

hódítandó nyugati, ausztriai, csehországi földekből nekik is juttat az oszmán állam birtokokat.

H. I.: – Ez így van, ez ugyanaz a dolog. Azt lehet mondani, hogy az oszmán hatalmi apparátus finansiális és gazdasági faktorokkal működött. Ha ezt a nyugati rendszerrel összehasonlítjuk, nyugaton a gazdasági források megnövelése érdekében a föld nagyobb szerepet kapott. Trágyázták és ezzel egyre jobb terméseredményeket értek el, vagyis intenzív művelést folytattak. Az oszmánok ennél sokkal extenzívebb megoldásokhoz folyamodtak, de a terjeszkedés folyamatával a források növelését akarták elérni. Európában az *economic conquest* [gazdasági hódítás], az oszmánoknál a *military territorial conquest* [a katonai és területi hódítás] a meghatározó, így tehát a két világ között ebben van az alapvető eltérés. Azt mondhatjuk, hogy e dolgokra kell figyelmet fordítani az oszmán hódítások magyarázásakor. Magyarország miért hódítottatott meg? A kérdés vizsgálata során ezeket a szempontokat fogjuk előtérbe helyezni.

P. S.: – *A Balkán meghódítása után milyen politikai és gazdasági okokból lehet levelet küldeni Magyarországra elfoglalásáról?*

H. I.: – Kérem, a magyarok az oszmán államnak – miután az oszmánok megjelentek Ruméliában¹⁰, Európában – a legnagyobb vetélytársai voltak. Először a szerbekre, majd amikor ők kikerültek a középpontból, akkor a szerbeket védelmébe vevő Magyar Királyságra vetették tekintetüket. A magyar állam akkoriban igen erős volt. Különösen Zsigmond előtt, Nagy Lajos idejében fejtett ki a Balkánon Bosznia és Dalmácia irányában tevékenységet. A Duna környékén, a mai Ukrajna területén, a Balkánon, Bulgá-

⁷ Maras: város Kelet-Anatóliában.

⁸ Zulkadir: az Oszmán Birodalom egyik kelet-anatóliai tartománya, meghódítása előtt egyiptomi-mameluk befolyás alatt állt.

⁹ Karamán: szeldzsuk eredetű független bégység Közép-Anatóliában, amit a legnehezebben tudott az oszmán állam meghódítani. Fővárosa a valamikori Róm-Szeldzsuk főváros, Konja.

¹⁰ Rumélia: Rum ili (eli), azaz római terület, római ország. Így nevezték az Oszmán Birodalom európai felét.

riában akarta befolyását növelni. Az oszmánok a magyarokat – az első időkben – a legnagyobb ellenfélnek nevezték. Ezért a Magyarországgal szembeni küzdelem korán megkezdődött. Azt követően Magyarország elgyengült. Corvin Mátyás halála után elérkezett a Habsburgok térnyerésének az ideje. Az oszmánok látták, hogy a Magyar Királyság a Habsburgok kezébe fog előbb-utóbb kerülni, s akkor a sokkal erősebb Német-Római Birodalommal kerülnek közvetlenül szembe. Ennek okából, mondhatni egy politikai szükséghelyzetből Magyarországnak oszmánná kellett lenni, az oszmán felügyelet alá be kellett vonulnia. Magyarországot János király kormányzata idején azonban nem közvetlen kormányzással irányították, hanem egy a Havasalföld, Moldva protekturátusához hasonló módon, mint oszmán vazallust tartották számon. Mondhatni, ez politikai és katonai kényszerűség volt.

P. S.: – *Új földek szerzése, új timárbitokok létrehozása az, aminek alapján az oszmán állam létezett vagy van valamilyen más fontos gazdasági tényező is?*

H. I.: – Ez nagyon érdekes új eredmény, Pach Zsigmond Pállal ebben megegyezünk. Az oszmán gazdaság nagy növekedést mutat a XIV–XV. század idején. Az oszmán termékek, például a selymek nagyon keresettek voltak Magyarországon, Lengyelországban, Oroszországban.¹¹ A XVI. században Damaszkusz és Bursza¹² felől nagy mennyiségben szállítottak fűszerféléket. Szerintem néha a Velence által hajón szállítottathoz képest is

jelentős mennyiségű fűszer jutott szárazföldi úton a Balkánon át Magyarországra. Előbb a Duna nagy kikötőibe érkezhettek, Nikápolyba, Ruzsucsukba, majd onnan Brassóba és tovább az ország belseje felé. Az oszmán gazdasági növekedést azon is lehet mérni, hogy a török váltópénz, az akcse a határvidéken hogyan veszi át az ottani forgalomban lévő fizetési eszközök helyét. Lengyelország déli részén, Moldvában, Havasalföldön a helyi valuta az akcsehoz igazodott. Valószínű Erdélyben is hasonló jelenséget követhetnénk nyomon.¹³

Az én elképzeléseim szerint az Oszmán Birodalom azzal, hogy egzotikus keleti árukat szállított Közép-Európába – közben tartva a levantei partokat – nagy és erős gazdasági pozíciót foglalt el. Ez azt jelenti, hogy a Balkán, Lengyelország déli része az oszmánok gazdasági politikájától lett függővé. A vámhelyeken a török hatóságok jelentős vámkokat szedtek az átmenő kereskedésből, érthető, hogy kézben akarták tartani a nyu-

¹³ Moldva, Havasalföld tekintetében, amik sokkal jobban be lettek integrálva a birodalomba ez a kijelentés kétségtelen helyénvaló. Hegyi Klára kutatása szerint a Hódoltságban inkább az volt a jellemző, hogy a hatóságok az állandóan romló akcse (török váltópénz) helyett inkább a helybeli fizetőeszközöket részesítették előnyben, de ezeknek török nevet adtak. Hegyi Klára: *A török hódoltság és pénzforgalma*. Numizmatikai Közöny LXXXVI–LXXXVII. (1987–88) 77–84. p. A Portára vitt erdélyi adót arany forintban számolták, ha nem tudták így összegyűjteni, ezüstben vitték be, amit ott kellett beváltani. Csak a kisebb portai kiadásokat számolták oszporával, ami az akcse másik elnevezése volt. Dr. Biró Vencel: *Erdély követői a Portán*. 15. p. és Szalay László: *A magyar történelemhez*. Pest, 1860. 300–305. p. Erdélyben a belső forgalomban a helyi pénzek voltak forgalomban.

¹¹ Ehhez a kérdéskörhöz lásd: Pach Zsigmond Pál: *Magyarország és a levantei kereskedelem a XIV–XVII. században*. Bp., 1986. Előadások a Történettudományi Intézetben.

¹² Bursza: jelentős kereskedelmi központ Nyugat-Anatóliában. Edirne elfoglalása előtt a birodalom fővárosa.

gatra tartó útvonalakat. Öt éve új felfedezésként jöttem rá arra, hogy az ilyen típusú gazdasági kérdések milyen fontos szerepet játszottak a török hódítási politikájában. Fel lehet tenni a kérdést, honnan volt erre elegendő információja a központi intézményeknek? Például találtam egy adóbérlő-jelentést. Arról tudósít, hogy a velenceiektől évente hány ezer hordó bor érkezett Lengyelországba. Elmondja, hogy ebből mekkora vámot számítanak fel az oszmán vámhelyeken, a borral miféle egyéb áruk érkeznek. Ez azt jelenti, hogy az adóbérlők (*mültezim*) a kormányzatot ilyen módon tájékoztatták az adó- és vámjövedelmekről, forrásokról. Ez mostanáig nem volt ismert. Például a Selyemút kérdése is nyitott. Ennek kézben tartása nagyon fontosnak tűnhetett, mert az Oszmán Birodalom ennek az érdekében egészen Azerbajdzsánig hódított kelet felé. A gazdaság és a kincstárgazdálkodás nagyon fontos tényezők az oszmán hódítás hátterében. Ezt még nem vizsgáltuk eléggé!

P. S.: – *Miután az oszmán hódítás gazdasági és társadalmi okaival foglalkoztunk, egy ideológiai elemre is rá szeretnék kérdezni. Mit jelentett az Arany Alma (Kızıl Elma) gondolkör az oszmán térnyerés időszakában?*

H. I.: – Mint azt Ön is tudja, ezt úgy magyarázzák, hogy a vörös (*kızıl*) szónak a török népek között arany jelentése van. A török hódítás előtt Konstantinápolyban volt Justinianusnak egy szobra, a császár a kezében egy glóbuszt tartott. Ez egy arany gömb. A Kızıl Elmát innen magyarázzák. Vagyis azzal, hogy Isztambul a törökség el fogja foglalni. Ez volt akkor a legnagyobb cél az oszmánok számára. Ez az arany glóbusz szimbólumává vált a meghódítandó bizánci fővárosnak. Ezt az arany gömböt messziről látni lehetett és a megszerzése a világ feletti uralmat, a világ kézbe kaparintását jelentet-

te. Mit jelentett a világ uralma a törökök számára? A valamikori Római Birodalom egészének a meghódítását. Ez az elképzelés Bizáncból eredt, ahol soha nem fogadták el a nyugati államalakulatot. Számukra csak egyetlen birodalom létezett, a Római Birodalom, vagyis ennek utódállama, Bizánc. Az oszmánok, amint Isztambul elfoglalták, a császári címet is magukénak tartották, ami azt jelentette, hogy a nyugati birodalomrész is az övéké. Az oszmánok számára, – lehet úgy fogalmazni – a valós golyóbiszből a világ uralmának gondolata született meg.¹⁴

P. S.: – *Az utolsó kérdés a török állam magyarországi berendezkedését érinti. Tudjuk, hogy hazánk területén előbb egy, majd két keresztény vazallus állam (Erdély és a Thökölyféle Közép-Magyarország) és a török uralom végére hat vilájet (a budai, temesvári, egri, kanizsai, váradi és érsekújvári) szerveződött. Vajon volt-e abban politikai előrelátás és bevett török stratégia, hogy nem az egész területet vette az állam közvetlen irányítás alá, hanem hagyta a keresztény vazallusokat is egzisztálni?*

H. I.: – A kérdést Erdély felől közelíteném meg. Tudjuk, hogy a Habsburgok ezt a területet mindig vissza akarták foglalni. A törökök pedig a Szapolyai-féle vazallus magyar állam továbbélésének tekintve Erdélyt, gyakorlatilag a birodalom szerves részének tartották. Úgy vélem, a magyar állam összeomlásakor az oszmánok annak kivédéseként, hogy ez a rész ne hogy a bécsi politika függvényévé váljon, hozták létre a János Zsigmond uralma alatt álló „vilájetet”. A határvidék keresztény vazallus államainak a törökök a védelem ütközőzóna-szerepét szánták.

¹⁴ Ehhez a kérdéshez lásd Fodor Pál: *Magyarország és Bécs az oszmán hódító ideológiában*. Keletkutatás. 1987. Tavasz szám; vagy uő.: *Magyarország és a török hódítás*. Bp., 1990.

A XVI. század végén a kozákok támadásai miatt sokat aggódtak a központi szervek, ezért 1590 után a ruméliai vilájetet két nagy részre osztották. Az egyik terület Özü vilájet, a másik a maradék Rumélia volt. Özü¹⁵ Szilisztrához kapcsolták és ott egy beglerbégiséget alapítottak és magas méltóságú parancsnokot neveztek ki az élére, aki az összes alá tartozó szandzsák szpáhi katonáját berendelhetette szolgálatra, amikor csak akarta. Ebből is látható, hogy az oszmánok nem mindig a központból indították a katonai lépéseket, ha a határvidéki események lebonyolításáról volt szó. Ezeket az ottani tisztségviselők felelősségére hagyták. Például a Temesváron létrehozott vilájet a Habsburgok erdélyi törekvéseivel szemben fejtette ki a hatását. Bármikor, bármilyen erőösszpontosítás jelentkezett a Habsburgok részéről, a temesvári beglerbég a katonai erejével azonnal ellensúlyt tudott képezni. De ha ez kevésnek bizonyult, a budai beglerbég alá tartozó szandzsákok is megsegíthették őt. Például az egyiptomi beglerbégnek – és így a budainak is – nagyon széles jogkört adtak. Nemcsak a saját területeiért, hanem Jeme-

nért és Adenért is felelős volt. Buda, Temesvár és a többi vilájet török kézben tartása is valószínű ilyen katonapolitikai elképzelés eredményeképpen jöhetett létre. Arra a kérdésre, hogy Moldva, Havasalföld és Erdély miért maradhatott keresztény vazallus állam, úgy válaszolnék, hogy ennek földrajzi okai is voltak. A Kárpátok elzárják az erdélyi területet. Az oszmánok a nagy folyók és hegyek túlsó oldalán, ha az nem tartozott a fő támadási irányba, szívesen hoztak létre vazallus államokat. De ezek közvetlen határán beglerbégiségeket szerveztek a beavatkozás megkönnyítésére. Ám ezek az utóbbi, magyar történelemre vonatkozó válaszaim inkább hipotézis szintűek, mint az én konkrét kutatási eredményeim. Csak a magyar és török források nagymértékű felhasználásával lehet ezeket a kérdéseket végérvényesen megválaszolni.

P. S.: – *Professzor Úr, köszönöm szépen a beszélgetést.*

H. I.: – *Én is köszönöm a beszélgetést, és kérem adja át jókívánságaimat a magyar kollégáimnak.*

¹⁵ Özü vagy Özi vilájet kialakulásának első lépcsőfoka II. Bajezid Moldva elleni hadjárata volt 1484-ben, amely során elfoglalta a Krími Kánság és Moldva között fekvő területet a Fekete-tenger partján és Akkerman (Dnyeperfehérvár, Cetatea Alba) városát. A megszerzett területet a Dnyeper török nevéből Özünek nevezték el. Ezt a részt jó száz év múlva a Duna melletti Szilisztrához csatolták, ahol egy vilájetszékhelyet hoztak létre. Az 1792-es Jasiban (Jászvásár, Moldva fővárosa) létrejött török-orosz megállapodás során került orosz kézbe.